

Täysistunto

Tiistai 25.9.2018 klo 14.00—17.09

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 139/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään puolustusvaliokuntaan, jolle perustuslaki-valiokunnan on annettava lausunto.

Tähänkin lähetekeskusteluun varataan enintään 1 tunti. Mikäli puhujalistaa ei ehditä annetussa ajassa käydä loppuun, asiakohdan käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan tämän päivän istunnossa muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Jos keskustelu asiasta kuitenkin päättyy ennen sille varatun määräjän päättymistä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 5. asiakohtaan.

Keskustelu

15.05 **Puolustusministeri Jussi Niinistö** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annettu laki.

Aluksi hieman tämän vapautuslain taustaa. Jehovan todistajien vapautuslaki säädettiin 1980-luvulla ensisijaisesti käytännöllisistä ja humanitäärisistä, ei niinkään oikeudellisista syistä. Jehovan todistajat kieltäytyivät tuolloin ehdottomasti sekä varusmies- että siviilipalveluksesta ja lähes kaikki niin sanotut totaali kieltäytyjät olivat Jehovan todistajia. Totaali kieltäytyjät tuomittiin suhteellisen pitkiin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin. Vapautuslaki oli jo säädettäessä ristiriidassa silloin voimassa olleen hallitusmuodon yhdenvertaisuutta ja maanpuolustusvelvollisuutta koskevien säännösten kanssa. Sen vuoksi laki säädettiin perustuslain säätämisjärjestyksessä niin sanottuna poikkeuslakina.

No, miksi vapautuslaki nyt sitten pitää kumota?

Vapautuslain säätämisen taustalla olleet olosuhteet ovat 1980-luvun jälkeen monelta osin muuttuneet. Siviilipalvelus on täysin erotettu Puolustusvoimien toiminnasta, ja samalla Jehovan todistajien suhtautuminen siviilipalveluksen suorittamiseen on muuttunut merkittävästi myönteisemmäksi. Jehovan todistajat ovat tuoneet hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä selkeästi esiin, etteivät he yhteisönä estä ketään suorittamasta siviilipalvelusta eikä sen suorittamisesta aiheudu Jehovan todistajalle minkäänlaisia kielteisiä seurauksia. Olosuhteita, joiden takia vapautuslaki siis aikanaan on säädetty, ei ole enää olemassa. Perusoikeuksien merkitys yhteiskunnassa on samalla merkittävästi kasvanut, eikä vapautuslain kaltaista, selvästi syrjivää lakia voida enää pitää perusoikeusjärjestelmän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

kannalta hyväksyttävänä. Nykyistä perustuslakia säädettäessä perustuslakivaliokunta niminomaisesti velvoitti hallituksen välttämään poikkeuslakien säätämistä ja ryhtymään toimiin vanhojen poikkeuslakien kumoamiseksi tai saattamiseksi perustuslain vaatimusten mukaisiksi.

Jehovan todistajien vapautuslain on useissa yhteyksissä todettu olevan ristiriidassa niin perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen ja sitä täydentävän syrjintäkiellon kuin 127 §:ssä säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden kanssa. Vapautuslaki syrjii kaikkia muita asevelvollisia asettamalla yhden uskonnollisen vakaumuksen parempaan asemaan muihin vakaumuksiin nähden. Se ei ole tätä päivää. Vapautuslain ongelmallisuus on noussut esiin myös viimeaikaisessa totaali kieltäytymistä koskevassa oikeuskäytännössä, joka entisestään korostaa tarvetta lainsäädännön välittömälle korjaamiselle. Vapautuslain kumoaminen on mahdollisista ratkaisuvaihtoehdoista syrjivän tilanteen korjaamiseksi selvästi ongelmattomin. Vapautuslain kumoaminen poistaisi tehokkaasti siihen liittyvän yhdenvertaisuusongelman turvaten samalla yleisen asevelvollisuuden ja sen kautta Puolustusvoimien kyvyn tuottaa Suomen puolustuskyvyn edellyttämät joukot.

Arvoisa puhemies! Vapautuslain kumoaminen ehdotetaan toteutettavaksi siten, ettei sillä olisi takautuvaa vaikutusta sellaisiin Jehovan todistajiin, jotka ovat jo saaneet vapautuksen asevelvollisuuden suorittamisesta. Lisäksi niillä Jehovan todistajilla, joita ei ole vielä vapautettu asevelvollisuudesta mutta jotka ovat ennen kumoamislain voimaantuloa saaneet tai hakeneet vapautuslain mukaista lykkäystä asevelvollisuuden suorittamisesta, olisi mahdollisuus kolmen kuukauden kuluessa hakea vapautusta asevelvollisuuden suorittamisesta. Käytännössä kyseisen kolmen kuukauden aikana vapautus voitaisiin siten edelleen myöntää niille Jehovan todistajille, jotka ovat käyneet kutsunnoissa ennen kumoamislain voimaantuloa. Siirtymäsäännöksen tarkoituksena on varmistaa, ettei vapautuslain kumoaminen johda yksittäisen ihmisen kohdalla kohtuuttomaan tilanteeseen. Kolmen kuukauden siirtymäajan jälkeen vapautuksia ei enää myönnettäisi.

Puhemies Paula Risikko: Ja täällä oli muutama debattitoive.

15.10 Pekka Haavisto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos ministerille asian hyvästä esittelystä. Tilanne todella on muuttunut sitten 80-luvun, jolloin sellaisia Jehovan todistajia, jotka kokonaan kieltäytyivät asepalveluksesta, tuli vankiloihin suuri määrä, ja tämä vapautuslaki oli varmaan hyvin käytännöllinen asia, kun se aikanaan säädettiin. Itsekin olin yhteydessä Jehovan todistajien toimistoon tämän asian puitteissa selvittääkseni, miten heidän ajattelunsa on muuttunut, ja he vahvistivat, että nykyisen kaltainen siviilipalvelus, joka on irrotettu asepalveluksesta, on toisenlainen kuin mistä he ovat aikanaan kieltäytyneet.

Kun Jehovan todistajista puhutaan, on hyvin tärkeää, että Suomessa kuitenkin suhtaudutaan arvokkaasti heidänkin vakaumukseensa ja tunnustetaan se tosiasia, että on monia maailman maita, joissa Jehovan todistajat oman vakaumuksensa vuoksi joutuvat kärsimään: Venäjällä on huonoja uutisia tällä hetkellä, Eritrean kaltaisissa maissa heitä istuu vankiloissa. Eli otamme myöskin tämän heidän kokonaistilanteensa huomioon.

15.11 Markus Mustajärvi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Haavistolle täytyy huomauttaa, että kyllä ihmisen vakaumus voi olla hyvinkin vakava, vaikka se ei olisi millään lailla uskonnollinen. Mutta vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ja Vasem-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

mistoliitto puolueena tukevat sitä, että Jehovan todistajien erivapaus poistetaan. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta ei ole mitään perusteita asettaa yhtä ryhmää toisten edelle. Maanpuolustusvelvollisuushan koskee kaikkia, mutta pitäisi miettiä semmoisia palvelusmuotoja, ettei palvelusmuoto menisi liian lähelle asevoimia, että sellainenkin eettisen vakaumuksen omaava henkilö, joka ei halua olla tekemisissä aseitten kanssa, voisi tämän kiistattoman velvollisuutensa täyttää. Sitten jos lähdetään vielä ei-uskonnollisia henkilöitä, joilla on vahva eettinen vakaumus, arvioimaan jonkun menettelyn kautta, niin mikä organisaatio ja kuka ihminen on se, joka perimmiltään voi arvioida toisen ihmisen vakau- musta? [Antero Laukkanen: Migrissä on sellainen henkilö!]

15.12 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on hyvä lakiesitys. Aivan kuten edellä on todettu, niin se lisää tasavertaisuutta. Ja koska siviilipalveluskin on kehittynyt vuosien varrella, niin tämä on myös Jehovan todistajien keskuudessa hyväksytty muoto jatkossa, ja siltäkin osin tullaan oikeastaan takaisin tähän päivään lainsäädännön osalta.

Mutta kun jokainen suomalainen on maanpuolustusvelvollinen, niin kokonaisturvallisuudesta on pidettävä huolta, ja jos kriisiolosuhteet koittavat, niin jokaisella pitää olla tiedot ja taidot siinä, kuinka tämä maa toimii ja kuinka kriisiolosuhteissa toimitaan. Kysyisinkin oikeastaan ministeriltä tästä kokonaisturvallisuusajattelusta: mitä voitaisiin tehdä sen eteen ja kuinka siviilipalvelusta tai jopa kohuttua tai puhuttua esiin nostettua kansalaispalvelusta voitaisiin kehittää siihen suuntaan, että suomalaisten kokonaisturvallisuustaidot lisääntyisivät ja jokaisella olisi valmiudet siinä tilanteessa, jos kriisi koittaisi?

15.13 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pidän hallituksen esitystä hyvänä ja ihan perusteltuna. Myös tämä hallituksen esitys ja Jehovan todistajien näkökulmat siviilipalvelukseen osoittavat sen, kuinka hienosti suomalainen siviilipalvelusjärjestelmä on vuosikymmenien aikana kehittynyt. Siviilipalvelusjärjestelmää kohtaan koetaan suurta luottamusta. Pidän esitystä hyvänä myös siitä näkökulmasta, että uskonto- kuntia kohdellaan tasa-arvoisesti ja nyt myös kirkastetaan maanpuolustusvelvollisuutta. Se todellakin koskee meitä kaikkia.

Olisin kysynyt ministeriltä, kun eduskunnan oikeusasiamies tämän lain valmistelun lausunnossa esittää varsin vakavasti otettavan toiveensa siitä, että perustuslakivaliokuntaa kuitenkin kuultaisiin tässä Jehovan todistajia koskevassa asiassa, koska poikkeuslain kautta on syntynyt jo 20 vuoden oikeuskäytäntö heidän privilegioonsa. Mitä mieltä olette, ministeri, mitä muita asioita pitäisi mahdollisesti perustuslakivaliokunnalta kysyä, jos ko. valiokunnalta lausunto tullaan pyytämään?

15.15 Simon Elo sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On täysin selvää, että kaikkien vakau- musta täytyy kunnioittaa, ja niin itsekin teen. Ystävissänikin on Jehovan todistajia, jotka ovat sitten luonnollisesti nykyisen lainsäädännön mukaan toimineet eli eivät ole hakeutuneet varusmiespalvelukseen tai siviilipalvelukseen. Mutta toisaalta minun käsitykseni erityisesti heidän nuoremmista edustajistaan on se, että ei ole tosiaan siinä estettä sille, etteikö siviilipalveluksen voisi suorittaa, mutta kun lainsäädäntö on ollut nykyinen, niin sitä ollaan tietysti noudatettu, ja hallituksen esitys on siinä mielessä hyvin tarpeellinen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

Sitten tietysti kun on kysymys siitä, onko tämä kumousesitys jollain tavalla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa, niin ei ole. Kyllä nimenomaan nykyinen tilanne on ongelmallinen tästäkin näkökulmasta eli nykyisellään syrjivä muita uskontokuntia kohtaan. Se ongelmahan poistuu, kun vapautuslaki kumotaan.

Mutta jos ajatellaan siviilipalvelusta, johon nämäkin henkilöt sitten hakeutuisivat, niin sitä pitäisi kehittää niin, että se toimisi jollain tavalla kokonaisturvallisuudenkin hyväksi, ja haluaisin kysyä ministeriltä: miten tässä yhteydessä kommentoisitte yleisesti siviilipalveluksen kehittämistä?

15.16 Jari Ronkainen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tahtoisin esittää kiitokset puolustusministerille tästä lakimuutosesityksestä. Suunta on todellakin oikea. En ymmärrä, miksi millään ryhmällä tulisi olla erivapauksia. Siviilipalvelus on nimenomaan heitä varten, joiden vakaumus estää asepalveluksen tai aseettoman palveluksen Puolustusvoimissa. Tämä on erittäin tärkeä askel kohti kansalaisten tasa-arvoa, mitä tulee maanpuolustusvelvollisuuteen.

Odotan erittäin suurella mielenkiinnolla valiokuntakäsittelyä ja asiantuntijoiden lausuntoja. On hyvä, että erilaisia toteuttamisvaihtoehtojakin lakimuutokseksi on puntaroitu. Näillä tiedoilla ja käsittelyn tässä vaiheessa on helppo yhtyä hallituksen esitykseen Jehovan todistajia koskevan erivapauslain kumoamiseksi.

15.17 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Taustahan tähän löytyy Helsingin hovioikeuden päätöksestä, jossa todettiin, että Jehovan todistajien vapautus asepalvelusta syrjii muun muassa totaali kieltäytyjiä. Toisaalta myös YK:n ihmisoikeuskomitea on kritisoinut meitä Jehovan todistajia suosivasta vapautuslaista. Kun tämä esitys puolustusministeri Niinistön johdolla tuli, niin mielenkiintoista oli huomata, että lausuntokierroksella eivät itse asiassa Jehovan todistajat lausuneet tästä mitään eli he eivät ottaneet tähän kantaa, ja itse asiassa lähes kaikki lausunnot yhtä kahta lausuntoa lukuun ottamatta taisivat olla myönteisiä tälle kannalle.

Perustuslain 127 §:n mukaan jokainen maamme kansalainen on velvollinen isänmaan puolustamiseen, ja nyt kun meillä on hyvä siviilipalvelus ja tämä yhdistää ja tuo kaikki samalle viivalle, niin voisiko tässä olla, arvoisa puolustusministeri, paikka keskustella myös kansalaispalvelusta? Eli voisimme kehittää tätä kokonaisuutta siihen suuntaan, että jokainen täyttäisi perustuslain 127 §:n kansalaispalvelun kautta.

15.18 Eeva-Maria Maijala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi kiitos ministeri Niinistölle tästä esityksestä ja siitä, että rohkeasti toitte tämän asian käsitteilyyn. Suomen väestö on uskontojen osalta yhä monipuolistuneempi. Meillä alkaa olemaan hyvin monen eri uskontokunnan edustajia ja muitakin vakaumuksia todella paljon.

Meistä kansanedustajista suurin osa on käynyt maanpuolustuskurssin. Itse en aikoinaan armeijaa saanut käydä, mutta maanpuolustuskurssilla huomasin sen, kuinka monenlaisia kriisiasioita on yhteiskunnassa olemassa. Niissä kaikissa ei todellakaan puhuta aseista, vaan kyse on kaikista muistakin asioista, jotka on hyvä tietää ja hallita, miten niitä asioita hoidetaan eteenpäin. Nyt sitten kysyn ministeriltä: nyt kun lakimuutos on täällä työn alla ja todennäköisesti Jehovan todistajiakin sitten tulisi osallistumaan maanpuolustustyöhön, niin minkälaisia uusia palvelusmuotoja on työn alla ja minkälaisia uusia työryhmiä tai toimintoja työn alla hakemassa näitä vaihtoehtoja?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

15.19 **Lea Mäkipää sin** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä laki on tarpeellinen ja hyvä ja toivottavasti tulee pian voimaan. Mutta kysyisin tämmöistä, kun en aivan tiedä: voiko vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa määrätä liikekannallepanoon, jos Suomea uhkaa vaara, asevelvollisten lisäksi myös siviilipalveluksessa olevat vai eroaako heidän toimintansa silloin sitten jotenkin ja millä lailla?

15.20 **Päivi Räsänen kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jehovan todistajien erityiskohtelu on aikanaan ollut käytännöllisistä syistä perusteltu, mutta nyt tämä esitys on kyllä ajankohtainen ja erittäin hyvin perusteltu. On tärkeää, että kaikkia uskonnollisia ja muita vakaumuksia myös kohdellaan yhdenvertaisesti asevelvollisuusjärjestelmässä ihan perustuslain edellyttämällä tavalla.

Kiinnitin huomiota siihen, että Jehovan todistajat itse hyvin ympäripyöreästi kommentoivat tätä ehdotusta, lausunnossa vain totesivat, että työryhmän suositukset eivät loukkaa Jehovan todistajien uskonkäsityksiä, että Jehovan todistajat tekevät ratkaisunsa omaantuntoonsa perustuen, mikä herättää tietysti kysymyksen, nähdäänkö vielä jatkossakin joitakin sellaisia, jotka kuitenkin siviilipalveluksesta kieltäytyvät. Sen vuoksi on tietysti tärkeää, että siviilipalvelusta kehitetään ajatellen sekä totaalikieltäytyjiä että Jehovan todistajia.

15.21 **Jani Mäkelä ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on sellainen tyyppillinen puheenvuoroja kirvoittava aihe, että käytännön merkitys on suhteellisen pieni mutta periaatteellinen merkitys on suhteellisen suuri. Eli eihän se, että annetaan yhdelle uskontokunnalle vapautus asepalveluksesta, vastaa kansalaisen oikeustajua. Se on semmoinen eräänlainen pakkoruotsin opiskelu, jota ei kukaan oikein ymmärrä, miksi sitä pitää tehdä.

On myös hieman vaikea ymmärtää, mikä olisi sellainen vakaumus, joka ylipäänsä voisi vapauttaa yhteiskunnan palvelemisesta aseettomassa tai siviilipalveluksessa. Se on ajatuksena varsin erikoinen. Siksi mielestäni tämä esitys on kannatettava, ja toivon, että tämä on myös askel muiden uskomusjärjestelmiin perustuvien erivapauksien purkamiseksi ja uusien säätämisen välttämiseksi. Paineita sellaiseen säätämiseen varmasti olisi erityisesti uusien maahan tulleiden uskontokuntien taholta, mutta maassa voi olla vain yksi laki.

15.22 **Li Andersson vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän lakimuutoksen myötä ollaan nyt poistamassa yhtä yhdenvertaisuuteen liittyvää ongelmaa, ja hyvä niin, mutta muutoshan ei ratkaise niitä ongelmia, jotka liittyvät totaalikieltäytyjien asemaan ja kohteluun Suomessa. Vaikka sinänsä minunkin mielestäni on aivan oikein, että ei aseteta yhtä vakaumusta eriarvoiseen asemaan muihin asevelvollisuuteen kielteisesti suhtautuviin vakaumuksiin nähden, niin tämän lakimuutoksen seurauksenaahan voi hyvin käydä myöskin niin, että totaalikieltäytyjien eli mielipidevankien määrä kasvaa Suomessa.

Olisin oikeastaan halunnut kysyä ministerin mielipidettä, että jos nyt halutaan, että siviilipalvelus on tasavertainen ja houkutteleva vaihtoehto asevelvollisuuden suorittamiselle, niin miten te näette esitykset esimerkiksi siviilipalveluksen keston lyhentämisestä ja miten te näette, että siviilipalvelusta sitten sisällöllisesti pitäisi kehittää. Monet edelleen tulkitsevat erityisesti tämän keston osoitukseksi siitä, että se on edelleen ikään kuin tämmöinen rangaistusluontoinen palvelus.

15.23 **Ilkka Kanerva kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuuden suhteen näyttää eduskunnan istuntosalissa, siis kaikki puolueet huomioiden, vallitse-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

van koko lailla yhtenäinen käsitys siitä, että tähän on hyvät perusteet. Tietysti tälle tielle meneminen aikoinaan oli perusteltua, mutta aika on nyt toinen, ja onneksi ollaan tässä suhteessa tultu tähän hetkeen. Tämä ei ole niinkään puolustuspoliittinen kysymys kuin tämä on yhdenvertaisuusasia.

Kun ministeri tietää hyvin, miten hallitusohjelmaan tulivat kaksoiskansalaisuuskysymys ja kiinteistöjen ja maanhankintaan liittyvät kysymykset, niin onko ministerin mielestä mahdollista, että tulevaan hallitusohjelmaan todella kirjattaisiin paitsi kansalaispalvelua niin muutakin tarkastelua niin, että siviilipalvelus ja varsinaisen asevelvollisuuden suorittaminen olisivat vertailukelpoisia vaihtoehtoja nuorille suomalaisille?

15.24 Markku Pakkanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä esitys todellakin hyvin pitkälle yhdenvertaisuuden näkökulmasta lähtee liikkeelle ja on siinä mielessä perusteltu. Itse pidän tärkeänä, että tässä kansalaisia kohdellaan tasavertaisesti, ja yleensäkin asevelvollisuus- tai siviilipalveluslaki tällä hetkellä minun mielestäni on Suomessa hyvä ja toimiva.

Huoltovarmuus on tietysti yksi asia, mikä pitää aina huomioida, kun keskustellaan turvallisuudesta ja maanpuolustuksesta. Maanpuolustuskyky täällä on nostettu myös keskustelun aiheeksi. Haluan kysyä ministeriltä: kuinka suurta joukkoa ihmisiä arvioidaan tämän kyseisen esityksen koskevan?

15.25 Sofia Vikman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys tuntuu saavan salissa paljon kiitosta, hyvä niin. Hallitus on tehnyt erinomaista työtä. Jehovan todistajien vapautuslain kumoaminen on useista syistä perusteltua. Vapautuslain perusteena olleet olosuhteet ovat nimittäin monilta osin muuttuneet lain säätämisen jälkeen sitten 1980-luvun. Kuten täällä on tullut esiin, varusmiespalvelusta ja siviilipalvelusta on merkittävästi kehitetty, minkä lisäksi Jehovan todistajien oma suhtautuminen siviilipalvelukseen on muuttunut myönteisemmäksi. On erittäin kannatettavaa, että jatkossa lain kumoamisen myötä kaikkia uskonnollisia ja muita vakaumuksia kohdeltaisiin Suomen asevelvollisuutta koskevassa lainsäädännössä yhdenvertaisesti. Tämä lähtökohta on mielestäni hyvä ja oikeudenmukainen.

15.26 Mika Raatikainen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kannattaa muistaa, että maailmassa on tuhansia erilaisia uskontoja ja vakaumuksia ja kaikennäköisiä näkemyksiä. Ainoa, mikä niitä yhdistää, on se, että ne kaikki eivät voi olla oikeassa mutta ne voivat kaikki olla väärässä. Silläkin perusteella olisi hyvin outoa, jos yhdellä uskomuksella olisi jonkunlainen erioikeus Suomessa jättää nämä tietyt asiat hoitamatta tai hoitaa ne jotenkin jollain muulla tavalla. [Li Andersson: Pasifistit ovat aina olleet oikeassa!] Siksi tämä lainmuutos on erittäin, erittäin hyvä ja hallituksen esitys on kannatettava.

15.27 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten täällä on edellä jo todettu, niin perustuslain 127 § lähtee siitä, että jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Tämähän ei katso ikää tai sukupuolta sinänsä, vaan se koskee kaikkia Suomen kansalaisia.

Nyt meillä käsittelyssä olevassa laissa on ristiriita, jossa törmää kaksi perusoikeutta: perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus ja toisaalta sitten 11 §:n mukainen uskonnon-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

ja omantunnonvapaus. Kun kaksi perusoikeutta törmää, monesti ajatellaan sitä, että kumpi niistä voittaa, kumpi on vahvempi. Mutta tästähän meidän perusoikeusjärjestelmämme ei perusteiltaan lähde, vaan se lähtee siitä, että me pyrimme toteuttamaan molemmat.

Itse näen, että tämän esityksen myötä me pystymme kyllä yhteensovittamaan nämä, kun meillä on olemassa aseetonkin palvelus ja sitten siviilipalvelus, niin että voidaan toteuttaa sekä yhdenvertaisuus että uskonnon- ja omantunnonvapaus.

15.28 Toimi Kankaanniemi ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tälle esitykselle on todella vahvat perusteet, mutta kun muistelen, vähän ikämiehenä, [Ilkka Kanerva: Älä nyt liioittele!] 80-luvun alkupuolen tilannetta, jolloin puolustusministeri Pihlajamäki ajoi tämän nyt voimassa olevan lain läpi, niin silloin oli se tilanne, että Jehovan todistajat joutuivat vankilaan ja kansainvälisiltä tahoilta erilaiset järjestöt — ihmisoikeusjärjestöt ja myös viralliset valtioiden väliset järjestöt — moittivat vuosi vuodelta Suomea mielipidevangeista, joita meillä tässä joukossa silloin oli.

Nyt tietysti on vähän epäselvää se, mitä Jehovan todistajat tulevat tekemään, jos ja kun tämä lainmuutos tulee: kieltäytyvätkö he edelleen kaikesta ja saavat tämän vapausrangaistuksen ilmeisesti sitten pantarangaistuksena? Ja mikä tulee olemaan sitten reaktio muun muassa näiltä ihmisoikeusjärjestöiltä? Onko ministeri varautunut tähän ja tietoinen, että minkälaisia tilanteita tulee sitten kansainvälisissä yhteyksissä tässä suhteessa?

On varmaan melko selvää, että Jehovan todistajat eivät asevelvollisuutta aseellisena tule suorittamaan, ja sitä kautta tällä asialla ei todella ole merkitystä maanpuolustuksen kannalta, mutta jos he kieltäytyvät kaikesta edelleen, niin silloin ovat vastassa vapausrangaistus [Puhemies koputtaa] ja nämä ongelmat, jotka todellakin ovat sitten meillä jälleen kerran esillä.

Puhemies Paula Risikko: Vielä kaksi vastauspuheenvuoroa, Jarva ja Savola, sen jälkeen ministerille vastausmahdollisuus.

15.30 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä esitys on todellakin kannatettava, ja on hyvä, että laidalta laidalle eduskunnassa tälle on vahva tuki.

Tasavertaisuuden vuoksi on kyllä keskusteltava jatkossa myös siitä — kun tämä asianmukainen esitys saadaan eteenpäin — miten todellakin saadaan koko nuorelle ikäluokalle tämän kaikilla kansalaisilla olevan maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseksi ne mahdollisuudet ja ne, sanotaanko, resurssit / tiedot ja taidot, että pystytään kriisitilanteessa toimimaan. Meillä, jotka olemme käyneet vapaaehtoisen asepalveluksen, ne tiedot, taidot ovat, mutta edelleenkin valtaosalla naisista ja isolla osalla miehistä ei ole esimerkiksi sellaisia tietoja ja taitoja, joita laajamittaisessa hyökkäyksessä maahan tulisi olla. Miten tätä koulutusta voidaan viedä eteenpäin?

15.31 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä asevelvollisuus on aina se, joka on se numero yksi, se, että pystytään sodanajan joukot meille muodostamaan ja että pystytään osaava reservi meille kouluttamaan. Siitä täytyy pitää kynsin ja hampain kiinni. Sen vuoksi en lähtisi siinä mielessä siviilipalvelusta, kansalaispalvelusta ja asevelvollisuutta rinnastamaan toisiinsa.

Ensimmäinen asia on aina asevelvollisuus. Jos on vakaumuksellisia syitä tai muita vastaavia, niin mielestäni jokaisella tulee olla kuitenkin ne velvollisuudet yhteiskuntaa koh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

taan ja sitten tulee siviilipalvelus siinä toisena vaihtoehtona. En myöskään lähtisi sitä lyhentämään, sillä asevelvollisuus on kuitenkin fyysisesti rankempi. Siellä ollaan käytännössä 24/7 kiinni, ja siellä tulee nämä sotilaalliset taidot ynnä muut, tämä koulutus, eli se on siltäkin osin vaativampi.

Ja mitä tulee totaalikieltäytymiseen: Hattua nostan tasavallan presidentille. Hän ei ole muun muassa ainuttakaan armahdusta antanut totaalikieltäytymisen takia, vaikka näitä on anottu. Tämä on hyvä linja, mistä on syytäkin pitää kiinni.

Puhemies Paula Risikko: Ministerille 3 minuuttia enintään.

15.32 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia edustajille tuesta, varsin yksituumaisessa hengessä käytyä lähetekeskustelua.

Edustaja Haavisto aloitti puhumalla vakaumuksesta. Ei todellakaan ollut tarkoitus millään lailla vähätellä Jehovan todistajien vakaumusta, mutta nyt tämän hallituksen esityksen myötä vakaumukset laitetaan ikään kuin samalle viivalle.

Kansalaispalvelus ja siviilipalveluksen kehittäminen nousivat monessa puheenvuorossa esiin. Tämä on varmasti sellainen asia, johon kaikki puolueet tulevaisuuden vaaliohjelmissaan tulevat jonkun kannan ottamaan, ja varmasti hallitusneuvotteluissa, kuten edustaja Kanerva totesi, tullaan asiasta linjaamaan.

Siviilipalvelus, jos sitä lähdetään kehittämään, voisi palvella enemmänkin kokonaisturvallisuutta siten, että palveluspaikat nimenomaisesti tätä kokonaisturvallisuutta palvelisivat. Kaikista siviilipalveluksen suorittaneista laadittaisiin rekisteri, minkä avulla heitä voitaisiin sitten tarvittaessa käyttää hyväksi, jos kriisitilanteessa niin hyväksi katsottaisiin. Tämähän oli edustaja Savolan, edustaja Elon ja edustaja Heinosen esittämä kysymys.

Vielä tähdentäisin sitä, että mikään kansalaispalvelus, joka vaarantaa aseellisen varusmiespalveluksen suorittamisen, ei ole mielestäni mahdollinen kehityskulku. Kansalaispalvelus voisi sopia varusmiespalveluksesta esimerkiksi terveydellisistä syistä vapautetuille miehille ja vapaaehtoisille naisille, mutta siihen on myös sitten saatava resurssit. Se ei saa olla pois puolustusbudjetista.

Edustaja Mäkipää, kaikilla suomalaisilla on maanpuolustusvelvollisuus, eikä siviilipalveluksen suorittaminen anna mahdollisuutta olla osallistumatta sotaponnisteluihin sopivaksi määrättyllä tavalla. Myös kotirintamalla on tarpeita.

Asevelvollisuusikään tulevia Jehovan todistajia on vuosittain noin sata, mikä edustaja Pakkaselle tiedoksi, ja tämä liittyy myös edustaja Räsäsen kysymykseen. Vaikka vain osa heistä kieltäytyisi siviilipalveluksesta, olisi määrä joka tapauksessa suhteellisen pieni.

En kannata siviilipalveluksen lyhentämistä samoilla perusteilla kuin mitä edustaja Savola luetteli, mutta sisältö saisi kyllä paremmin palvella kokonaisturvallisuutta, kuten edellä totesin.

Edustaja Kankaanniemi mainitsi sanan ”mielipidevanki”. Se on itse asiassa Amnesty Internationalin käyttämä termi. Suomessa on aseistakieltäytymisoikeus. Se taataan mahdollisuudella hakeutua nimenomaan siviilipalvelukseen, ja totaalikieltäytyjät tuomitaan nimenomaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä. Amnestyn kannat ovat yksityisen järjestön mielipiteitä. Mikään virallinen taho, YK tai Euroopan neuvosto, ei pidä totaalikieltäytyjiä mielipidevankeina.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

Puhemies Paula Risikko: No niin, ja sitten mennään puhujalistalle. Tämä keskusteluhan kestää tuonne 16.05:een asti eli tunnin, kuten on sovittu. Mikäli jää puhumatta puheita, niin ne siirtyvät sitten iltaan.

15.35 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! On erittäin hyvä, että laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuudesta saadaan päivitettyä nykyaikaan. Eri uskontokuntien edustajia ei voi laittaa toisiinsa nähden eriarvoiseen asemaan huomioiden yhdenvertaisen kohtelun. Olemme varmasti yhtä mieltä myöskin siitä, että kukaan tai mikään taho tai uskontokunta ei lähtökohtaisesti halua väkivaltaa.

Kyse on tässä kohtaa maanpuolustuksesta ja suomalaisten yhteisestä edusta. Jos jollain on vaikeuksia hyväksyä sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistumista, niin siviilipalvelusmahdollisuus on kuitenkin olemassa, ja se on myös hyvä väylä olla kuitenkin mukana osallistumassa Suomen varautumiseen kriisitilanteisiin ja antaa myös arvokasta kokemusta muuhun elämään. Mutta kuten täällä edellisissä puheenvuoroissakin on tullut esille, siviilipalveluskin vaatii kehittämistä ja ennen kaikkea sen kriisinhallintatoiminnan tukemista.

15.37 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Suomen perustuslain mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan siinä, ja lisäksi perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Maamme puolustus perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja suureen reserviin, josta tarvittaessa saadaan muodostettua Puolustusvoimien sodanajan joukot. Nämä seikat ja lainkohdat huomioon ottaen Jehovan todistajien tilanne on ollut kyllä erikoinen ja poikkeava, ja vaikka sille on todellakin ollut omat käytännölliset perustelunsa, niin pidän hyvänä, että lakia ollaan nyt päivittämässä.

Tällä hetkellä tähän yhdyskuntaan kuuluvien miesjäsenten ei siis tarvitse suorittaa ase- eikä siviilipalvelusta, mikä asettaa toki muut totaali kieltäytyvät epätasa-arvoiseen asemaan, kuten Helsingin hovioikeus on todennut. Tämä Jehovan todistajien erillisvapaushan on ollut voimassa vuodesta 85 lähtien, ja aikanaan se säädettiin niin sanottuna poikkeuslakina. On huomattava myös se, että vuonna 95 perusoikeusuudistuksen yhteydessä omakuttiin periaate, jonka mukaan poikkeuslakeja tulisi jatkossa välttää, joten tämä esitys on linjassa myös siihen, millä tavalla perustuslakiin tällä hetkellä suhtaudutaan.

Ymmärtääkseni maailmanlaajuisesti Jehovan todistajat eivät osallistu aseelliseen palvelukseen mutta kylläkin siviilipalvelukseen joissakin maissa, ja siinäkin mielessä tämä Suomen tilanne on ollut kyllä erikoinen. Jehovan todistajathan ovat järjestönä hyvin yhdestä lähteestä organisoitu ja myös opillisesti ohjattu järjestö, joten voisi ajatella, että heille siviilipalveluksen suorittaminen olisi uskonnollisesta vakaumuksesta lähtien täysin mahdollinen myös Suomessa.

15.39 Mika Raatikainen ps: Arvoisa rouva puhemies! Suomessa yleinen maanpuolustusvelvollisuus ja tämänhetkinen Jehovan todistajien vapauslaki on syytä päivittää siten, ettei tule ristiriitaa yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon kanssa. Kaikkia uskonnollisia ja muita vakaumuksia tulee kohdella asevelvollisuusjärjestelmässä yhdenvertaisesti. Muuten on olemassa vaara, että tätä vapautusta pyritäisiin jopa laajentamaan tulevaisuudessa ja eri ryhmät katsoisivat olevansa oikeutettuja samaan vapautukseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

On ongelmallista, että tällä hetkellä yksi uskontokunta on vapautettu kokonaan ase- tai siviilipalveluksen suorittamisesta. Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet, kuten yhdenvertaisuus ja syrjintäkielto. Vapautuslain kumoamisella saadaan ongelma pois päiväjärjestyksestä. Esitys asettaa Suomen asevelvollisuutta koskevan lainsäädännön nykytilaa paremmin yhteensopivaksi Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Yhdenmukainen kohtelu on tätä päivää ja täysin perusteltua. Yhtä uskontokuntaa koskevan erivapauden poistaminen ehdottomasti edistää uskonnonvapautteen liittyvää vaatimusta uskonnollisten ja muiden vakaumusten yhdenvertaisesta kohtelusta. Lisäksi Jehovan todistajien vapautuslain kumoaminen ei tule rajoittamaan Jehovan todistajiin kuuluvan asevelvollisen mahdollisuutta suorittaa siviilipalvelus, joten ehdotuksella ei ole vaikutuksia Jehovan todistajien aseistakieltäytymisoikeuteen.

Hallituksen esitys on nykyaikaa, hyvä ja kannatettava. — Kiitos.

15.41 Lea Mäkipää sin: Arvoisa puhemies! Varusmiespalveluksen suorittaa maassamme vuosittain yli 20 000 henkilöä, joista vajaa tuhat on naisia. Siviilipalveluksen suorittaneita on vuosittain noin 1 500—1 800 henkilöä ja totaalikieltäytyjiä 30:n ja 50:n välillä, joista valtaosa suorittaa heille tuomitun rangaistuksen niin sanottuna valvontarangaistuksena.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annettu laki. Tavoitteena on varmistaa, että kaikkia uskonnollisia ja muita vakaumuksia kohdeltaisiin asevelvollisuuden suhteen perustuslaissa edellytetyllä tavalla yhdenvertaisesti. Koska Suomen puolustusjärjestelmä perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja sen tuottamaan reserviin, joka mahdollistaa koko maan puolustamisen, esityksellä varmistetaan siten Puolustusvoimien kyky tuottaa Suomen puolustusjärjestelmän edellyttämät sodanajan joukot.

Jehovan todistajat eivät ole siis pitkään aikaan yhteisönä vastustaneet siviilipalvelusta tai kieltäneet jäseniään suorittamasta siviilipalvelusta, vaan kyse olisi yksilön omasta valinnasta. Siviilipalveluksen suorittaminen ei myöskään vaikuttaisi henkilön asemaan tai mahdollisiin luottamustoimiin Jehovan todistajien yhteisössä. Lain kumoaminen ei vaikuttaisi niiden henkilöiden oikeusasemaan, joille on myönnetty Jehovan todistajien vapautuslain mukainen vapautus ennen kumoamislain voimaantuloa. Vapautus voitaisiin edelleen myöntää henkilölle, jonka Jehovan todistajien vapautuslain mukainen vapautushakemus on pantu vireille ennen kumoamislain voimaantuloa, ja niille, jotka ovat hakenet vapautuslain mukaista lykkäystä ja hakevat vapautusta kolmen kuukauden sisällä lain voimaantulosta. Tämän jälkeen vapautuksia ei enää voitaisi myöntää kenellekään.

Tämän lain voimaantulon jälkeen kutsuntaikään tulevan olisi siis jatkossa valittava joko varusmiespalvelus tai siviilipalvelus. Jehovan todistajien suhtautuminen aseellisen palveluksen suorittamiseen on kriittinen, joten on oletettavissa, ettei varusmiespalvelus tule kyseeseen, ehkä yksittäistapauksissa. Vielä ei siis tiedetä, estävätkö omantunnon syyt myös siviilipalveluksen suorittamisen.

Arvoisa puhemies! Kuten ministeri Niinistö mainitsi, vuosittain Jehovan todistajia tulee asevelvollisuusikänsä noin sata, ja vaikka osa kieltäytyisi siviilipalveluksesta, määrä on kuitenkin suhteellisen pieni 20 000 varusmiespalveluksen suorittavan joukossa.

Kannatan tätä hallituksen esitystä, ja toivottavasti saamme tämän myös pian voimaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

15.44 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Hallitus esittää, että Jehovan todistajien vapauttaminen asepalveluksesta kumotaan. Esitys saa tukea myös kristillisdemokraateilta ja on kokonaisuudessaan kannatettava.

Helmikuussa Helsingin hovioikeus katsoi, että siviilipalveluksesta kieltäytyneen henkilön tuomitseminen vankeuteen oli syrjivää kohtelua. Ratkaisun taustalla oli se, että Jehovan todistajat on erikseen lailla vapautettu ase- ja siviilipalveluksesta. On siis välttämätöntä poistaa nykyisessä lainsäädännössä oleva epätasa-arvoisuus. Erilaisia vakaumuksia on kohdeltava samanarvoisesti ja ilman syrjintää. Meillä on siis oltava systeemi, joka kestää myös ihmisoikeustarkastelun. Tämä esitys antaa myös mahdollisuuden käydä keskustelua nykyisen siviilipalvelun kehittämisestä, ja tähän keskusteluun olisikin hyvä varata hieman enemmän aikaa.

Kristillisdemokraattien kanta ja näkemys on selkeä. Nykyinen miesten yleiseen asevelvollisuuteen ja naisten vapaaehtoiseen palvelukseen perustuva malli on uskottava, toimiva ja koeteltu. Asevelvollisuuden voi suorittaa myös aseettomana. Kuitenkin maanpuolustusvelvollisuuden vaihtoehtoja voisi laajentaa ja siten myös lisätä naisten osallisuutta yleisessä maanpuolustuksessa. Kristillisdemokraattien mielestä maanpuolustuksen pitää perustua yleiseen asevelvollisuuteen, uskottavaan ja itsenäiseen puolustukseen sekä alueelliseen maanpuolustusjärjestelmään. Asevelvollisuutta tulee kehittää siten, että reserviläisjoukot pystyvät vastaamaan nopeasti muuttuviin turvallisuustilanteisiin ja hybridisodankäyntiin nykyistä paremmin.

Arvoisa puhemies! Täällä edustaja Andersson nosti esiin totaalikieltäytyjien määrän mahdollisen lisääntymisen. Myös minusta se on todellinen mahdollisuus, ja siihen on kyllä hyvä varautua. Myös tämä siviilipalveluksen palvelusajan kesto on minusta ongelmallinen, koska se ei ole yhdenvertainen ja sillä on nimenomaan vakaumuksen ilmaisemiseen kohdistuvan rangaistuksen luonne. Kaikki haluavat täyttää maanpuolustusvelvoitteensa, näin ajattelen, mutta kaikki eivät halua tehdä sitä aseiden voimalla.

Täällä edustaja Mustajärvi totesi, että kuka voi arvioida jonkun henkilön vakaumusta. Minusta se oli hyvä kysymys. Tällä hetkellä Maahanmuuttovirastossa on ihan palkattuna valtion varoilla tällainen henkilö, joka arvioi maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden vakaumusta. Minusta tämä asia ansaitsisi laajempaa keskustelua, että kuka omaa sellaisia kykyjä ja lahjoja, että hän pystyy arvioimaan, kenen vakaumus on minkäkinlainen, kuinka syvä se on ja milloin se on syntynyt ja niin edelleen, jotta voidaan sitten sen pohjalta päätellä, onko hän tosissaan vai ei.

Muistan, kun aikanaan itse pyrin siviilipalveluun. Seisoin 17-vuotiaana nuorena poikana kolmen sotilasherran edessä ja hyvä etten alleni laskenut, kun katselin niitä herroja ja he tiukkasivat minulta, että millainen on nuoren miehen vakaumus. Onneksi tämä käytäntö sittemmin poistui, kun Suomi sai siitä nuhteita ihmisoikeustuomioistuimelta, ja käytäntö muuttui sitten inhimilliseksi ja ihmisen ihmisarvoa kunnioittavaksi.

Kansainvälisesti Jehovan todistajien tilanne on sellainen, että heillä ei ole mitään yhteistä doktriinia siitä, miten asepalveluun tulee suhtautua, vaan se vaihtelee eri maittain. Siinä mielessä tämä esitys, joka nyt, arvoisa puolustusministeri, on käsillä, ei millään tavalla loukkaa Jehovan todistajien uskonnollisia käsityksiä.

Kannatan tätä esitystä ja toivon, että valiokunnassa siitä syntyy hyviä keskusteluja ja saamme siitä aikaan mietinnön, joka myös toisi lisäarvoa sitten suomalaiseen maanpuolustuskeskusteluun. Maan puolustamisen ei aina tarvitse tarkoittaa aseellista puolustusta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

15.49 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Ihän ensimmäiseksi edustaja Laukkasen hyvän puheenvuoron loppuosasta herkistyneenä sanon sen, että arvostan myös ministerin puheenvuoroa, että siviilipalvelusta pitää kehittää, ja se on kehittynyt ajassa, enää ei tarvitse nuoren varusmiehen laskea alleen upseerien kysyessä vakaumuksesta. Se on oikeusvaltion ja demokratian ja myös maanpuolustustahdon kannalta äärimmäisen tärkeä asia, että koetaan, että maanpuolustus on yhteinen asia ja jokainen meistä voi antaa siihen työhön oman henkilökohtaisen panoksen oman henkilökohtaisen vakaumuksen kautta.

Arvostan tosiaan sitä, että ministeri sanoi myös tästä siviilipalveluksen kehittämisestä samaan suuntaan, ja oikeastaan samassa yhteydessä mielelläni kysyisinkin — vaikka vaalit nyt täällä Suomessakin lähestyvät kovaa vauhtia — voisimmeko hakea tällaista parlamentaarista näkyä, en tarkoita nyt mitään työryhmää tai muuta jäykkää järjestelmää, mutta jotain sellaista näkyä siitä, millä tavalla siviilipalvelusta voitaisiin tulevina vuosina kehittää, mihin suuntaan, millä tavalla. Tätäkin kautta voisimme kehittää maanpuolustustahtoa tämän maanpuolustusvelvollisuuden ja koko kansan tuen saamiseksi niin, että siviilipalvelua ei enää tässä tasavallassa kukaan kokisi rangaistukseksi vaan yhdeksi muodoksi hoitaa velvollisuuttaan.

Samassa yhteydessä vielä kysyn ministeriltä tästä eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnosta: Sanoin virheellisesti, että tämä asiantila olisi ollut yli 20 vuotta. Se on ollut yli 30 vuotta, niin kuin tässä tuli jo esiin, 80-luvun puolelta. Oikeusasiamies kiinnittää huomiota kahteen asiaan. Toinen on tämä perustuslakivaliokunnan kuuleminen asian käsittelyn yhteydessä ja toinen tähän lakiin liittyvä siirtymäaika, jota oikeusasiamies näkemyksensä mukaan pitää liian lyhyenä. Pitäisikö, ministeri, siirtymäaikaa lisätä ja pitäisikö nyt myös perustuslakivaliokunnalta pyytää lausunto tähän asiaan?

15.52 Mikko Savola kesk: Arvoisa rouva puhemies! Laki Jehovan todistajien vapautuksesta annetun lain kumoamisesta on käsittelyssä, ja tässä on tietysti jo käyty hyvää keskustelua viimeisen 45 minuutin aikana. Yhtenäinen näkemys meillä näyttää olevan siitä, että tämä 80-luvulla säädetty laki, jossa määrät eivät nykyään enää ole suuret, on hyvin perusteltua nyt kumota. Ja enemmän kuin näistä määristä on kyse periaatteesta. On kyse siitä, että olemme tasavertaisessa asemassa tässä yhteiskunnassa eikä millään uskontoryhmällä ole erivapautta niitten velvollisuuksien suhteen, mitä yhteiskuntaa kohtaan meillä on.

Meidän puolustusjärjestelmämme perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja reserviläisiin pohjautuviin sodanajan joukkoihin. Itse asiassa noin 96 prosenttia meidän sodanajan vahvuudestamme on reserviläisiä, ja tämä on meillä kyllä erittäin suuri vahvuus, mikä meillä kansalliseen puolustukseen tulee. On vaarallisia esimerkkejä hyvin läheltäkin. Esimerkiksi Ruotsissa vuonna 2009 luovuttiin yleisestä asevelvollisuudesta, ja siellä on asiaa kaduttu: enää ei pystytty saamaan kokoon sitä määrää asevelvollisia, mikä tarve olisi, ja kun on koetettu palauttaa asevelvollisuutta, niin rekrytointimäärät ovat olleet hyvin pieniä. Jos tämä kerran pääsisi notkahtamaan, niin sitä ei helposti, jos koskaan, takaisin saisi.

Asevelvollisuuden meillä suorittaa yli 20 000 suomalaista. Sitä suoritetaan eripituisissa ajanjaksoissa tehtävänkuvasta riippuen. 165 vuorokautta on lyhin aika, ja 255 vuorokautta ja 347 vuorokautta ovat nämä muut ajanjaksot plus sitten vielä reserviin sijoitus ja mahdolliset kertausharjoitukset. Eli kaiken kaikkiaan asevelvollisuus, kun se kestää meillä aina sinne 60 vuoden ikään, voi tuoda hyvinkin paljon velvollisuuksia mukanaan, ja sen vuoksi tavallaan vieroksun sitä ajattelua, että siviilipalveluksen kestoa lähdetäisiin siitä syystä lyhentämään, että se koettaisiin jollakin lailla rangaistuksenomaisena. Kyllähän tässä tasa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

vertaisuutta on haettu eri tapoja peilaten, esimerkiksi fyysisyyteen, kuormittavuuteen, vaativuuteen ja siihen, että ylipäättään huolehditaan siitä aseellisesta ja sotilaallisesta puolustuksesta verrattuna siihen, että tehdään se kansalaisvelvollisuus siviilipalveluksen kautta.

Mutta siihen olisin kyllä hyvinkin valmis, että tätä kokonaisturvallisuusajattelua lähdettäisiin kehittämään myös siviilipalveluksen osalta. Varmasti meillä tulee olemaan keskustelussa moneen kertaan se, että kokonaisturvallisuuskoulutusta lähdettäisiin Suomessa enemmänkin miettimään. Mutta siinä pitää olla kyllä mielestäni hyvin tarkkana, ettei se murennalla meillä nimenomaan näitä sotilaallisia taitoja ja murennalla sitä asevelvollisuutta, mikä meillä tällä hetkellä on.

Haluaisin nostaa esiin tähän vielä vapaaehtoisen maanpuolustuksen merkityksen. Kun on saanut vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnan puheenjohtajana olla nyt tämän vaalikauden ja olemme käyneet tutustumassa erilaisiin harjoituksiin, niin olen hyvin vaikuttunut näistä Naisten Valmiusliiton harjoituksista, mitä järjestetään. Siellä annetaan nimenomaan näitä kansalaisen perustaitoja naisille. Naiset itse kouluttavat siellä ja oppivat. Ne ovat hyvin suosittuja kursseja, ja ne menevät aina jo ensimmäisten tuntien aikana täyteen. Itse asiassa jos sinne resursseja lisättäisiin, niin vielä paljon enemmän naisia pääsisi näille Naisten Valmiusliiton kursseille osallistumaan.

Tämä on se, mitä tarvitaan, ja tätä meidän vapaaehtoista maanpuolustuksen kenttää meidän pitäisi pystyä hyödyntämään tässä maassa vielä paljon enemmän. Reserviläisliiton, Reserviupseeriliiton, Maanpuolustuskiltojen liiton ja sitten tietysti koulutusjärjestönä MPK:n toimintaa pitäisi kehittää. Olen hyvin tyytyväinen kyllä siihen, että ministeri on ottanut nämä vakavasti ja maanpuolustuskoulutusta ja MPK:n roolia tullaan kehittämään jatkossa huomattavasti lisää ja myöskin velvollisuuksia ja oikeuksia annetaan sinne MPK:n puolelle lisää.

Rouva puhemies! Tähän loppuun vielä tästä tasavertaisuudesta. Totaalikieltäytyminen ei ole minun mielestäni mikään vaihtoehto, ja siitä kuuluukin tulla asianmukainen rangaistus, jos ei mitään velvollisuutta yhteiskuntaa kohtaan halua tehdä. Ja kuten jo debatissa sainoin, tasavallan presidentti on hyvä esimerkki siitä, että hän ei ole yhtään armahdusta totaali-kieltäytyjille antanut ollessaan virassa, ja tämä on linja, mistä tuleekin pitää kiinni.

Puhemies Paula Risikko: Koska suunnitelma oli, että 16.15 tämä osuus loppuu, niin otetaan kaksi puheenvuoroa, Maijala ja Elo, ja sen jälkeen kaksi minuuttia ministerille. Sen jälkeen siirrytään sitten seuraavaan asiaan.

15.58 Eeva-Maria Maijala kesk: Arvoisa puhemies! Suomessa meillä on perustuslain takaama uskonnonvapaus. Erilaisissa yhteyksissä tässä yhteiskunnassa ja myös täällä eduskunnassa on käyty väantöä, millaisista asioista voidaan sallia ihmisen omantunnonvapaus. On kuitenkin selvää, että on tiettyjä yhteiskunnallisia velvoitteita, jotka koskevat kaikkia suomalaisia. Esimerkiksi jokaisella rahaa tienaaavalla on velvollisuus maksaa veroja. Tästä ei voi vapautua, vaikka kokisi sen toimivan omaa vakaumustaan vastaan. Perustuslain mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Jotkut puhuvat niin sanotusta totaali-kieltäytymisestä ihmisoikeutena. Minulle ja luullakseni kaikille äänestäjilleni se on käpy-kaartilaisuutta, maanpetturuutta.

Hallituksen esityksessä mainitut rangaistusseuraamukset totaali-kieltäytymisestä tuleekin säilyttää. Hyvä. Suomen maanpuolustus perustuu ennen kaikkea korkeaan maanpuo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

lustustahtoon ja yleiseen asevelvollisuuteen. Meillä on mahdollisuus suorittaa myös siviilipalvelus, jos aatteellisista tai muista syistä ei katso voivansa suoriutua asepalveluksesta. Tämä on siis vaihtoehto myös jehovalaisille, jotka eivät halua osallistua asepalvelukseen. Tietysti on tässäkin hyvä muistuttaa, että maanpuolustuksemme romahtaisi, jos kaikki Suomen nuoret miehet valitsisivat siviilipalveluksen. Siksi onkin hyvä, että valtaosa heistä suorittaa asepalveluksen ja näin vahvistaa armeijamme ja maanpuolustuksemme uskottavuutta.

Asevelvollisuus koskee pakollisena yksinomaan miehiä, mutta myös monet naiset ovat käyneet asepalveluksen tai ovat muulla tavalla mukana vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä. Olisinhan minäkin sen saattanut käydä, jos olisin aikoinaan kerjennyt, mutta minä kerkesin vanheta, ennen kuin se tuli. Näitä toimintamuotoja tulee edelleen kehittää. Meillä on jo Lotta Svärd -järjestön historian kautta vahvat juuret naisten osallistumisesta maanpuolustukseen.

Suomessa on runsaasti erilaisia uskontokuntia, ja maamme perinteiset kristilliset kansankirkot sen enempää kuin muutkaan kristilliset yhteisöt eivät ole vaatineet itselleen erioikeuksia asepalveluksen suhteen. Sen sijaan moni heistä, tuntemistanikin, on suorittanut siviilipalveluksen tai aseettoman palveluksen. Jehovan todistajien erioikeudelle tässä asiassa ei löydy minkäänlaisia kestäviä perusteluita, etenkin kun maanpuolustus merkitsee nykyään paljon muutakin kuin taistelua rintamalla ja on nähtävä mitä moninaisimpiin yhteiskuntaamme koskeviin ughiin varautumisenä.

Arvoisa puhemies! Joka haluaa asua tässä maassa ja nauttia niistä eduista ja palveluista, joita tämä kansakunta hänelle tarjoaa, on myös velvollinen osallistumaan maansa puolustamiseen, joten kannatan tätä esitystä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoiset edustajat, myönnän vielä puheenvuoron edustaja Elolle ja sen jälkeen ministerille 2 minuuttia.

16.01 Simon Elo sin: Arvoisa herra puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on tosiaan kyse vuonna 1987 — vuosi minun syntymäni jälkeen — voimaan tulleen poikkeuslain kumoamisesityksestä. Kysymys tässä kumoamisesityksessä on perustuslaissa säädetyn yhdenvertaisuuden vaatimuksen noudattamisesta.

Perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen valossa on erittäin perusteltua, että ketään — ketään — ei aseteta eriarvoiseen asemaan vakaumuksesta riippuen. Tästä johtuen on luonnollisesti perusteltua, että ministeri Niinistö on ryhtynyt toimenpiteisiin Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuvan puolustusratkaisun turvaamiseksi tilanteessa, jossa on aiempaa epävarmempaa, että totaalikieltäytymisestä aiheutuu seuraamus. Tämä hovioikeuden päätöshän ei ole vielä lainvoimainen, sillä syyttäjä on hakenut asiassa valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, eli jää vielä nähtäväksi sitten, miten lainvoimaisessa päätöksessä asia nähdään. Aseistakieltäytymisoikeushan sinänsä Suomessa taataan mahdollisuudella hakeutua siviilipalvelukseen, eikä tämä esitys sitä mahdollisuutta muuta.

Lausuntokierroksella esitys sai laajaa tukea myös oppositiolta. Kuitenkin on huomattava, että vihreät lausivat: ”Ongelma ei ole niinkään Jehovan todistajien positiivinen erityiskohtelu vaan se, että muita pasifistisia vakaumuksia ei kohdella lainsäädännössä samalla tavalla. Vihreät lähtee siitä, että omantunnon syistä aseista kieltäytyvää ei tule rangaista. Sen sijaan, että poistettaisiin erivapaus Jehovan todistajilta, epäkohta tulisikin korjata siten, että myös muiden vastaavan syvyysluokan vakaumusten edustajat voitaisiin vapauttaa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

varusmies- ja siviilipalveluksesta. Vapautusta hakiessaan hakijan tulisi pystyä perustelemaan vakaumuksensa.” Vihreiden ehdotus kyllä, täytyy sanoa, vaarantaisi Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuvan puolustusjärjestelmän.

Arvoisa puhemies! Täytyy myös sanoa, että on hyvin vaikea nähdä sellaista tilannetta, missä tällainen vihreiden esittämä vakaumuksen arviointi- ja tutkintajärjestelmä, jossa mahdollistettaisiin vapautus myös muille kuin Jehovan todistajille, voisi toimia. Se olisi käytännössä mahdotonta toteuttaa ja itse asiassa perustuslain kannalta jopa ongelmallisempi kuin nykyinen tilanne, missä olemme. Yksilön vakaumuksen vahvuuden ja aitouden tutkimukseen liittyisi monenlaisia ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauden kunnioittamisen ongelmia, niin kuin täällä edustaja Laukkanen muun muassa puheenvuorossaan toi esiin. Olisi erittäin ongelmallista ja nyky-yhteiskunnalle suorastaan vierasta, että viranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä määriteltäisiin yksilön uskonnollisen tai muun vakaumuksen sisältö, aitous ja vahvuus. Ei ole olemassa myöskään mitään hyväksyttäviä tai syrjimättömiä perusteita, joilla vapautetut voitaisiin erotella niistä, jotka vapautusta eivät saisi. Vakaumuksen tutkintajärjestelmä onkin siviilipalvelukseen hakeutumisen osalta mahdollista ottaa käyttöön vain poikkeusoloissa. Poikkeusololainsäädäntö on kuitenkin nimensä mukaisesti tarkoitettu poikkeuksellisiin oloihin, eivätkä samat menettelyt olisi hyväksyttäviä normaalioloissa, missä onneksi tasavaltamme tälläkin hetkellä elää.

Myös muut mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot vapautuslain ongelmiin liittyen olisivat käytännössä mahdottomia. Ainoa toinen vaihtoehto olisi täysin vapaaehtoinen asepalvelus. Se romuttaisi aivan varmasti yleisen asevelvollisuuden. Velvollisuus ei tosiasiallisesti ole velvollisuus, jos sen rikkomisesta ei seuraa mitään. Niin kuin ministeri Niinistö aikaisemmin aivan oikein sanoi, ”mielipidevanki” on yhden kansainvälisen järjestön, Amnesty Internationalin, käyttämä termi. Mikään virallinen taho, kuten YK tai Euroopan neuvosto, ei pidä suomalaisia totaalikieltäytyjiä mielipidevankeina, sillä heille nimenomaan on tarjottu mahdollisuus aseistakieltäytymiseen eli siviilipalvelukseen, josta he ovat sitten kieltäytyneet, millä lain mukaan on sitten rangaistuksensa.

Tässä myös edustaja Laukkanen nosti aivan oikein esiin kristittyjen vakaumuksen. On aivan oikein, että on paljon kristittyjä, jotka esimerkiksi kymmeneen käskyyn viitaten — älä tapa — kokevat, että he eivät voi suorittaa aseellista palvelusta. Se on aivan ymmärrettävä vakaumus. On ollut erittäin kestävä tilanne, missä me nyt elämme, että esimerkiksi tämä ihmisryhmä on eriarvoisessa asemassa suhteessa Jehovan todistajiin, jotka vakaumuksensa perusteella kokevat samoin.

Maan puolustaminen jo perustuslainkin lähtökohdista ei minustakaan voi aina tarkoittaa pelkästään aseellista puolustamista, ja siksi toivon, että siviilipalvelusta kehitetään seuraavan hallituksen toimesta kokonaisturvallisuutta huomioivampaan suuntaan ja että myös Puolustusvoimat entistä vahvemmin niille asevelvollisille, joille se aseellinen palvelus ei tule kysymykseen vakaumuksellisin perustein, tarjoaisi aseetonta varusmiespalvelusta.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä ministeri, 2 minuuttia haluamaltaan paikalta.

16.06 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa puhemies! Lyhyesti muutama kommentti. Edelleen kiitos kaikille tuesta lakiesitykselle yli hallitus—oppositio-rajojen.

Edustaja Laiho aloitti: siviilipalvelus voisi tosiaan tukea yhteiskunnan varautumista, mutta se vaatisi sen merkittävää kehittämistä. Edustaja Räsäselle ja Laukkaselle, ja ylipää-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

tään KD:lle, haluan lausua kiitokseni tuesta yleiselle asevelvollisuudelle ja riittävän sodanajan joukon muodostamisen tarpeen ymmärtämiselle. Jehovan todistajat ovat kansainvälisesti tosiaankin osallistuneet siviilipalvelukseen, muistaakseni esimerkiksi Itävallassa, jossa on koko lailla Suomen kaltainen asevelvollisuusjärjestelmä.

Edustaja Laukkanen puhui myös vakaumuksesta. Henkilökohtaisesti arvostan myös niitä varusmiehiä, niitä harvoja varusmiehiä, jotka vuosittain suorittavat aseettomana varusmiespalveluksen. Se vaatii jo kanttia, eli ei unohdeta tätä aseettoman palveluksenkaan mahdollisuutta, kun puhutaan asevelvollisuudesta. [Antero Laukkanen: Hyvä, oikein hyvä!] Siviilipalvelus ei perustu tutkittuun vakaumukseen, vaan se perustuu omaan ilmoitukseen siitä, että haluaa suorittaa siviilipalveluksen. Suomessa vakaumus tutkitaan korkeintaan sodan aikana, mutta se on jo toinen asia se.

Edustaja Kari kysyi siviilipalveluksen kehittämisestä, joka kuitenkin lähtökohtaisesti on ministeri Lindströmin hallinnonalaa, joten olen hänen kanssaan asiasta keskustellut, mutta pallo on ministeri Jarpalla.

Siirtymääjankohdasta on varmasti hyvä keskustella valiokunnassa. En pitäisi henkilökohtaisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoa tässä yhteydessä välttämättömänä mutta totta kai luotan eduskunnan osaamiseen.

Edustaja Savolalle kiitos tuesta yleiselle asevelvollisuudelle, täysin oikea analyysi mielestäni. Jos asevelvollisuuden velvoittavuudesta lipsutaan, on takaisinpaluu käytännössä hyvin vaikeaa. Olen saanut seurata viime aikoina Ruotsin kipuilua tässä asiassa. Ja samaa mieltä olen siitä, että naisille pitäisi lisätä näitä mahdollisuuksia osallistua maanpuolustus- ja kokonaisturvallisuustehtäviin, mutta toki siihen on silloin myös saatava lisää resursseja. [Puhemies koputtaa]

Lopuksi vielä edustaja Maijalalle ja edustaja Elolle: Samaa mieltä, että velvollisuus ei ole tosiasiallisesti velvollisuus, jos sen rikkomisesta ei seuraa mitään. Samalla kuitenkin maanpuolustustahtoa on vaalittava ja tuettava myönteisessä hengessä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 16.09.

Keskustelua jatkettiin kello 16.51.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn 4. asiakohdan käsittelyä.

16.51 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Täysistunnossa on jo ehditty käydä hyvää ja perusteltua keskustelua maanpuolustuksesta ja asevelvollisuuden eri muodoista. Haluan tuoda tässä yhteydessä myös oman näkemykseni lyhyesti esille aiheeseen liittyen.

Kuten on todettu, Suomen puolustuksen kulmakivenä on yleinen asevelvollisuus, se on ollut sitä historiallisesti, ja sen tulee olla sitä jatkossakin. Erilaisten mittausten mukaan maanpuolustushenki on valitettavasti heikentynyt viime vuosina, ja maanpuolustukseen ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 89/2018 vp

sen erilaisiin muotoihin tuleekin kiinnittää jatkossa erityistä huomiota. Uhat ovat monimuotoistuneet, eikä maailma ole missään nimessä muuttunut turvalliseksi lintukodoksi, ja tämä koskee myös Suomea.

Arvoisa puhemies! Maanpuolustustahtoa vahvistettaessa olennaista huomiota on kiinnitettävä lainsäädännön tasa-arvoisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen. Sitä tämä lakiesitys mielestäni toteuttaa ja edistää. Esityksen myötä lainsäädäntöä tuodaan nykyajan vaatimusten tasolle siltä osin, että myös Jehovan todistajat tuodaan samalle viivalle muiden ryhmien kanssa, mitä tulee asevelvollisuuden suorittamiseen.

Jehovan todistajien asevelvollisuudesta vuosikausien ajan käydyin julkisen keskustelun johtopäätösten tuominen lainsäädäntöön onkin myönteistä, ja mielestäni sitä kautta voidaan myös omalta osaltaan korostaa yleistä maanpuolustustahtoa nimenomaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden lisääntymisen myötä. Se ei myöskään ole millään muotoa ristiriidassa sen asian kanssa, että jokaisen kansalaisen uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus tulee ottaa ja otetaankin vakavasti palvelusmuotoa määriteltäessä.

Aseettomassa tai siviilipalveluksessa vuosien myötä tapahtuneen kehityksen pitäisikin mahdollistaa kaikkien osallistuminen omasta vakaumuksesta riippumatta, vaikka asepalveluksen tuleekin ehdottomasti säilyä myös tulevaisuudessa ylivoimaisesti tärkeimpänä vaihtoehtona.

16.54 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuus tietysti lähtee meillä aina ihan perustuslaista saakka. On hyvä kannattaa aihetta, mistä nyt puhumme, ihan samalla tavalla äskeisen puhujan kanssa ja tukea sitä esitystä, mikä tässä nyt on pöydällä. Haluaisin kuitenkin muistuttaa tässä samalla siitä tosiasiaista, että kun me puhumme Puolustusvoimista ja kaiken kaikkiaan puolustuskyvystä, niin tänä syksynä on myös erittäin ajankohtainen keskustelu, joka liittyy liikuntapoliittiseen selontekoon, joka tulee eduskuntaan, siitä, missä kunnossa meidän asevelvolliset ovat. Kun me katsomme näitä tilastoja, mitkä nyt ovat tulleet, viime vuosilta liittyen meidän Puolustusvoimien ja varusmiesten fyysiseen kuntoon, niin on aivan selvää, että tulokset ovat käytännössä romahtaneet niistä ajoista, kun meillä varusmiehet vielä olivat kokonaisvaltaisesti hyvässä kunnossa. Eli meillä on edelleen todella hyväkuntoisia, mutta samalla meillä on myös entistä huonokuntoisempia, mikä tarkoittaa sitä, että se keskiarvo ja se, millä sitten se itse varsinainen työ tehdään mahdollisissa kriisitilanteissa, on erittäin kovien haasteiden alla.

Arvoisa puhemies! Tästä keskustelusta tietysti seuraa se, että tämä asia tulee meille vielä perustuslakivaliokuntaan, ja me varmasti teemme siellä huolellista työtä ja arvioimme sen, niin kuin kaikki muutkin esitykset, Suomen perustuslain kannalta.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin puolustusvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.